

'De langste onderhandelingen hebben tot dusver altijd de slechtste regeringen opgeleverd.'

Economist **KOEN SCHOORS** verwacht er hoe langer hoe minder van (in Knack).

HET ENE TEKORT IS HET ANDERE NIET

België is goed bezig, België is slecht bezig, afhankelijk van wie je het vraagt. **ANDRÉ DECOSTER** legt de cijfers eens naast elkaar en ziet dat het nu nog meevalt, maar hij waarschuwt voor morgen.

ANDRÉ DECOSTER

Wie? Begrotingspecialist KU Leuven.
Wat? Als je naar de begroting kijkt, zie je dat België er niet slecht voor staat, maar vooral moet opletten met een staatshervorming.
Waarom? De tekorten op lange termijn situeren zich op het federale niveau en bij de sociale zekerheid; onoordeelkundig sleutelen aan de financieringswet kan dat erger maken.

Wat de regeringsvorming betreft, is de grote meerderheid van de burgers intussen afgehaakt. Maar over één zaak twijfelen de meeste mensen niet: 'België heeft een probleem met zijn overheidsfinanciën: er is een gapend tekort in de begroting en de staatsschuld is torenhoog'. Sommigen concluderen daaruit dat 'niets hier nog werkt' en 'alleen een grote staatshervorming kan helpen'. Tegen die achtergrond kwam de aankondiging dat het begrotingstekort lijkt mee te vallen voor velen als een verrassing. Commentatoren reageerden onwennig, argwanend of met schampere kritiek. De verwarring werd nog groter toen, kort na die aankondiging van het 'beter dan verwacht' tekort, de Hoge Raad van Financiën haar rapport uitbracht met de begrotingsvooruitzichten. Daarin staan de knipperlichten wel (nog altijd) op rood. En ook een recente studie van het Planbureau schetst een somber beeld. De vraag 'wie heeft hier gelijk?' kon dan ook niet uitblijven.

Yves Leterme

Om een politieke evaluatie te maken van de huidige toestand van de Belgische openbare financiën is in elk geval nuance nodig. Die politieke evaluatie hangt immers samen met het soort tekort waarover men spreekt. De regering, de Hoge Raad van Financiën, en het Planbureau verwijzen elk op hun beurt naar een verschillend begrip van 'tekort'. Het tekort waar premier Leterme naar verwijst is het lopende of feitelijke tekort (weliswaar 'verwacht' voor 2011). Tot spijt van wie het benijdt, maar dat is inderdaad beter dan verhoopt. Het tekort van 6 procent in 2009 zou in 2011 al terug gebracht worden tot 3,6 procent. Dat is goed nieuws. Punt. De politieke evaluatie van deze puike prestatie is minder vanzelfsprekend, net omdat die meevalt in grote mate te danken is aan de conjunctuurnemering die sneller en krachtiger verloopt dan verwacht. Alleen moet men dan wel consequent zijn. Als men deze meevaler niet op het conto van deze regering van lopende zaken wil schrijven, dan kan men ook het snel oplopende tekort van -0,3 procent in 2007 tot -6 procent in 2009 niet in de schoenen van de beleidsmakers schuiven. Ik merk trouwens op dat hetzelfde geldt voor de huidige schuldgraad van 97 procent. Die stond in 2007 nog op 84 procent, maar de sterke toename in 2008 had alles te maken met de redding van de banken. En de toename van 2009 is terug te brengen tot het door de zware recessie opgelopen tekort. De huidige schuldenrisico zegt dus weinig over het gevoerde overheidsbeleid. Het is de rechtstreek-

se weergave van een bankencrisis. Daarom zijn het feitelijke tekort en de gestegen schuldgraad noch een bewijs dat 'niets hier nog werkt', noch een aanduiding dat we 'goed bezig zijn'. Een betere barometer voor hoe goed we bezig zijn, zijn de andere twee begrippen van begrotingstekort. Het eerste betreft het 'structurele' tekort dat onder meer verschijnt in het advies van de Hoge Raad van Financiën. Het is het tekort dat zich zou hebben voorgedaan als er geen conjunctuurschommeling was geweest. In de berekening van het structurele tekort probeert men het effect van goede en magere jaren te neutraliseren. Ik schrijf 'probeert', omdat iets berekenen wat zich in de feiten niet heeft voorgedaan, niet eenvoudig is. Daardoor durven de ramingen van het structureel tekort wel eens verschillen. Maar hoe dan ook: het structurele tekort was in 2009 heel wat kleiner dan het feitelijke tekort (3,6 procent tegen 6 procent). Dat is logisch, aangezien de spectulaire verslechtering in 2009 net te wijten was aan de dramatische wereldwijde inzinking. Maar - en dat is dan het slechte nieuws - net dat structurele tekort is ook niet echt verbeterd als we de verbetering in de conjunctuur weggommen: het nam slechts heel licht af, van 3,6 procent in 2009 naar 3,4 procent in 2010.

België scoort relatief goed, maar dat komt voor een deel door de hoge belastingen

In normale politieke omstandigheden is dit structurele tekort een betere maatstaf om beleid (en dus politiek) te beoordelen. Het schakelt de factoren waarvoor de beleidsmakers weinig tot geen verantwoordelijkheid dragen uit. Met een regering van lopende zaken ligt dat natuurlijk moeilijker. Het structurele tekort kan immers enkel verbeteren als men écht beleid gaat voeren, en dat mag ze nu net niet. De repliek van de regering van lopende zaken aan N-VA was daarom terecht: 'als dit gebrek aan verbetering van het structurele tekort irriteert, wel vorm dan een regering.'

Vorige week kwam plots nog een derde tekort op de proppen: een studie van het Planbureau berekende het 'houdbaarheidstekort'. Ook al wordt het vaak verward met het structurele tekort, het is een heel ander concept, en nog subtieler. In plaats van effecten weg te gommen, voegt het net zaken toe. Het berekent immers hoe het tekort zich in de (verre) toekomst zal ontwikkelen, gegeven de toekomstige uitgaven en inkomsten. Het is hier dat bijvoorbeeld verwachte pensioenuitgaven of medische vooruitgang tot uiting komen, naast natuurlijk ook verwachte rente- en groeiwinsten. De cruciale veronderstelling bij de berekening van dit tekort is dat we

vermijden dat schuld explosief wordt. Dat is een subtiele veronderstelling, omdat ze - in tegenstelling tot de populistische opvatting - hoegenaamd niet betekent dat we geen of nooit een tekort zouden mogen hebben. Het betekent zelfs ook niet dat we nu en zo snel mogelijk naar een evenwicht in de begroting terug zouden moeten. Alleen dat we ooit primaire overschotten moeten opbouwen om toekomstige uitgaven op te vangen.

Geheimzinnig

Het is vreemd dat over deze berekening van het Planbureau zo geheimzinnig werd gedaan. Het concept werd al in de jaren negentig ontwikkeld om de langetermijnhoudbaarheid van openbare financiën te becijferen, en wordt regelmatig door de Europese Commissie berekend en gepubliceerd, ook voor België. Daaruit blijken trouwens twee zaken. Ten eerste dat er inderdaad een houdbaarheidsprobleem is. Gegeven de uitgaven die ons te wachten staan, moeten we ons primair surplus met meer dan 6 procent van het bbp (of ongeveer 21 miljard euro) verhogen om te vermijden dat de schuld ratio onbepaald zou blijven stijgen. Dat is zeker een ernstige ingreep die wellicht in grote mate langs de uitgavenkant zal moeten gebeuren en/of in elk geval een groot vraagteken zet bij eventuele beloften voor belastingverlagingen. Maar uit diezelfde berekeningen van de Europese Commissie blijkt ook dat we - ook op dit vlak - (nog?) geen belabberd figuur slaan in een Europese vergelijking. Gemiddeld bedraagt dit cijfer 7,8 procent voor de 27 EU-landen. In de buurlanden Frankrijk, Nederland en het Verenigd Koninkrijk ligt de lat op respectievelijk 7,1 procent, 8,5 procent en 13,5 procent (vóór de ingreep door de regering Cameron welteverstaan). Zelfs in Duitsland moet het primair surplus nog met 4,5 procent omhoog om aan dit houdbaarheids criterium te voldoen. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat deze relatief goede score natuurlijk wel te maken heeft met onze hoge belastingen die voor voldoende inkomsten zorgen. Er is dus wel degelijk werk aan de winkel voor een volwaardige regering.

Maar de échte politieke angel zit in het feit dat dit houdbaarheidstekort zich nagenoeg volledig voordoet bij de federale overheid en de sociale zekerheid. Dat is ook niet verwonderlijk als pensioenen, medische uitgaven en staatsschuld zich op dat niveau bevinden. Maar, zoals uitdrukkelijk gevraagd door de Hoge Raad en terdege becijferd door het Planbureau is het wel de cruciale beperking die in acht moet genomen worden bij een eventuele herziening van de Financieringswet. Weinig van de voorstellen voor een herziening van de Financieringswet doorstaan voorlopig deze toets. Wel integendeel. Voorstellen voor meer fiscale autonomie, of een herziening van de dotaties kwamen er bijna altijd op neer dat de federale overheid financieel verder uitgekleed wordt. En als een echt en duidelijk voorstel tot responsabilisering, zoals een bijdrage van gemeenschappen en gewesten voor de pensioenen van hun ambtenaren en onderwijzend personeel, ter sprake komt, dan geeft niemand thuis. Nochtans zal ook een Copernicaanse omwenteling niet kunnen verhinderen dat Vlamingen, Walen en Brusselaars allemaal zwaar de dupe worden van een failliete federale overheid.

De Cloaca, zoals ze in 2000 in het Muhka in Antwerpen aan de wereld werd gepresenteerd. © photo news

Met de K van kaka en van kunst

Wim Delvoye vond inspiratie voor de kakkemachine in het werk van wetenschappers, schrijft **JAN VAN HOVE**, maar dat neemt niet weg dat zijn Cloaca een origineel kunstwerk is.

JAN VAN HOVE

Wie? Redacteur cultuur van deze krant, voornamelijk voor beeldende kunst.
Wat? Ook zonder een bezoek aan een Gents laboratorium had Wim Delvoye zijn Cloaca gerealiseerd.
Waarom? Hij had al geruime tijd het plan om een kakkemachine te maken en verzamelde daartoe informatie in handboeken, cursussen en op het internet.

In het jaar 2000 stelde Wim Delvoye zijn eerste Cloaca voor in het Muhka in Antwerpen. Het was een curieuze opstelling van glazen bokalen, buizen en slangetjes waarin een onbestemde materie stond te pruttelen. Het kunstwerk - want zo werd het gepresenteerd - was een visualisering van het spijsverteringsstelsel in actie, compleet met de maag, de dunne en de dikke darm. De machine kreeg driemaal per dag te eten, zoals een mens, en scheidde regelmatig enkele keutels af. Die werden in polyester verpakt en mettertijd aan verzamelaars in de hele wereld verkocht. De 'Cloaca' was een schot in de roos. Tal van grote musea exposeerden een of meerdere versies van het werk. Delvoye zag het project immers groot en bouwde tot nu toe tien exemplaren, met sprekende titels zoals *Cloaca Turbo*, *Cloaca Quattro* en de *Personal Cloaca*. Zelfs in het onlangs geopende Monamuseum op Tasmanië staat een Cloaca van Delvoye te kakken.

Bacteriën

Er werd dan ook verbaasd gereageerd toen vorige week het bericht verscheen dat Delvoye zijn machine niet zelf had uitgevonden (*DS 24 maart*). Het bericht

was gebaseerd op een getuigenis van de wereldvermaarde microbioloog Willy Verstraete, die in het Canvas-programma *Alles voor de wetenschap* vertelde dat Delvoye inspiratie had opgedaan in een laboratorium van de Gentse universiteit. De kunstenaar ontkennt niet dat hij in het laboratorium geweest is. Al zeggen Gentse professoren dat hij er drie weken gekampeerd heeft, terwijl Delvoye zich herinnert dat hij het niet langer dan een halfuur volhield, omdat het in dat laboratorium ondraaglijk warm was. Drie weken of een halfuur, maakt eigenlijk niet zoveel uit. Het staat immers vast dat Delvoye het gebruik van bacteriesoorten kende zoals dat aan verschillende universiteiten werd ontwikkeld om delen van de menselijke spijsvertering na te bootsen. De kunstenaar had informatie gezocht en gevonden in handboeken, cursussen en op het internet. Zijn droom om een kakkemachine te bouwen, bestond immers al veel langer.

De Cloaca ging veel verder dan de bestaande simulaties van de dikke darm

Vanaf het begin van de jaren '90 van vorige eeuw maakte Delvoye verscheidene scatologische werken. Op de Documenta van Jan Hoet in Kassel presenteerde hij een reusachtige vloer die met drollen was beschilderd. De hele kunstwereld

defileerde erover. Later experimenteerde hij met strontsculpturen. Uiteindelijk besloot hij zich toe te leggen op de bouw van een kakkemachine, wat in de kunst nog onuitgegeven was. De Cloaca ging veel verder dan de bestaande simulatie van de dikke darm die in het Gentse laboratorium gebruikt werd voor wetenschappelijk onderzoek en voor het testen van voedingsproducten. De machine van Delvoye toonde alle fasen van de spijsvertering, tot en met de afscheiding van de excrementen. Het moment waarop de machine 'kakte', werd in de musea trouwens altijd druk bijgewoond.

Kritiek

Waarom kiest een kunstenaar ervoor om uitgerekend met zo'n onwelriekend materiaal als stront te gaan werken? Delvoye, die altijd werd aangetrokken door de spanning tussen het 'hoge' en het 'lage', ziet er een krachtige metafoor in. Stront is herkenbaar voor alle mensen. Een volksstam waar het product niet voorkomt, werd nog niet ontdekt. Juist door het taboe dat errond hangt, hebben uitwerpselen ook iets subversiefs. En niet onbelangrijk: ze zijn een bron van humor. De Cloaca ontstond in een periode dat veel kunstenaars, vaak op de gekste manieren, grenzen opzochten. Damien Hirst zette een hele haai op sterk water en sneed dode koeien doormidden. Tracey Emin choquerde de goegemeente door haar beslapen bed te exposeren, compleet met rondslingerende condooms en champagnekurken. Jeff Koons maakte sculpturen over zijn vrijpartijen met de Italiaanse pornoster Cicciolina. Op biënnales zag je kunstenaars die met mierenkolonies en huisafval aan de slag gingen. Waarom dan ook niet met stront? Met de kakkemachine kon Delvoye een veelheid aan betekenissen oproepen. Het Cloaca-project is een kritiek op de allesoverheersende consumptie, de mechanisering en de commercialisering in onze jaren. Het werk houdt het publiek een spiegel voor en geeft een beeld van de mens als blinde maar efficiënt functi-

onerende machine. Bovenal nam Delvoye met zijn stunt de kunstmarkt op de korrel. De Cloaca ontstond in een tijd van sterk stijgende prijzen en toenemende speculatie. Door stront als kunst te verkopen, demonstreerde Delvoye dat werkelijk alles te gelde gemaakt kan worden. Er was zelfs een grote vraag naar. Hij richtte ook een maatschappij op die verzamelaars de kans gaf in Cloaca-obligaties te beleggen.

Buitenbeentje

Sommige mensen vinden de kakkemachine een smakeloze grap. Anderen stellen dat Delvoye zijn vondst te lang heeft uitgemolken. Maar niemand kan ontkennen dat de Cloaca een intrigerend en origineel werk is dat een eigen plaats heeft tussen de buitenbeentjes van de hedendaagse kunst. Dat Delvoye hierbij samenwerkte met wetenschappers en voor een deel gebruik maakte van bestaande technieken, is logisch en hij heeft het van in het begin erkend. Dat neemt niet weg dat het maken van de Cloaca als visualisering van de menselijke spijsvertering een huzarenstuk was, waarbij tal van ingewikkelde technische problemen moesten worden opgelost. Delvoye kreeg hierbij geen hulp van de Belgische universiteiten, maar van het avontuurlijke ontwerp bureau Etoile Mécanique, dat een boon heeft voor onorthodoxe producten. Een wellicht wat enthousiaste criticus noemde de Cloaca 'het belangrijkste kunstwerk over het menselijk lichaam sinds de "Anatomische les" van Rembrandt'. De legendarische curator Harald Szeemann, die de kakkemachine opnam in zijn tentoonstelling *Visionair België* in het Paleis voor Schone Kunsten, beschouwde het werk als een hoogtepunt van het Belgische surrealisme. Overigens sloot Delvoye met de verkoop van de strontjes aan bij een illustere voorganger in de moderne kunst. Vijftig jaar geleden immers bracht de Italiaan Piero Manzoni zijn fameuze tinnen potjes gevuld met *Artist's Shit* op de markt. Ach ja, niets nieuws onder de zon.